

Sygn. akt V CSK 343/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w S.
przeciwko B. Sp. z o.o. w D.

o zapłatę,

oraz z powództwa wzajemnego B. Sp. z o.o. w D.

przeciwko [...] Szpitalowi Specjalistycznemu nr [...] im. [...] w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 13 listopada 2019 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej - pozwanego wzajemnego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 14 lutego 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

1) oddala skargę kasacyjną,

**2) zasądza od [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w
S. na rzecz B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w D.
kwotę 10.800,- (dziesięć tysięcy osiemset) zł tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. połączył do wspólnego rozpoznania sprawy:

- z powództwa [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w S. o zasądzenie od pozwanej B. sp. z o.o. w D. kwoty 791 039,89 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 październik 2013 roku do dnia zapłaty tytułem dopłaty kary umownej za zwłokę i odszkodowania dotyczącego dodatkowego wynagrodzenia inżyniera kontraktu w części nieobjętej potrąceniem z wynagrodzenia, według wyliczenia kara umowna 1 527 463,20 zł (+) dodatkowe wynagrodzenie inżyniera kontraktu 25 380,95 zł (-) kara umowna 736 423,31 zł (-) odszkodowanie 25 380,95 zł.
- z powództwa B. sp. z o.o. w D. o zasądzenie od pozwanego [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w S. kwoty 761 804,26 zł z ustawowymi odsetkami co do kwoty 454 280,68 zł od dnia 1 sierpnia 2013 r. i od kwoty 307 523,58 zł od dnia 24 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia w części objętej potrąceniem pozwanego.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2017 r.:

- w sprawie z powództwa [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w S. oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 7 217 zł tytułem kosztów postępowania,
- w sprawie z powództwa B. sp. z o.o. w D. uwzględnił żądanie pozwu w całości, zasądził na rzecz powoda kwotę 55 508 zł tytułem kosztów postępowania, nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 156,76 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 14 lutego 2018 r. oddalił apelację [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w S. i zasądził na rzecz B. sp. z o.o. w D. kwotę 16 200 zł tytułem kosztów postępowania.

Podstawa faktyczna rozstrzygnięć Sądów obu instancji była tożsama. Ustalono, że w dniu 24 kwietnia 2012 r. inwestor - [...] Szpital Specjalistyczny nr [...] im. [...] w S. (dalej jako: „Szpital”) zawarł z wykonawcą – B. sp. z o.o. w D. (dalej jako: „B.” lub „Spółka”) w trybie przetargu ograniczonego umowę, której przedmiotem była realizacja inwestycji „Utworzenie centrum urazowego na bazie [...] Szpitala Specjalistycznego nr [...] im. [...] w S.”. Przedmiot umowy obejmował wykonanie robót budowlanych na podstawie dokumentacji projektowej, specyfikacji

warunków technicznych wykonania i odbioru robót, specyfikacji istotnych warunków zamówienia oraz na podstawie ostatecznej decyzji pozwolenia na budowę w obiekcie częściowo czynnym. Termin realizacji umowy określono na 30 czerwca 2012 r. Wysokość wynagrodzenia ustalono na 8 880 600 zł brutto. Strony zastrzegły w umowie możliwość naliczania kary umownej. W dniu 21 czerwca 2012 r. strony podpisały aneks do umowy, wydłużający termin realizacji umowy do 31 sierpnia 2012 r. Wcześniej wykonawcą inwestycji była firma C., która rozwiązała umowę z powodów na skutek braku jego współpracy. W toku wykonywanych prac na polecenie inwestora dokonywano licznych zmian, m.in. aranżacji i układu pomieszczeń, kolorystyki ścian, budowy ścian, zamiany tapetowania na malowanie, zmiany wykładzin podłogowych, zmiany w zakresie śluzy, przeznaczenia pomieszczeń, usytuowania drzwi, co wiązało się z koniecznością przebudowy instalacji. Kierownik budowy wstrzymał we wrześniu 2012 r. roboty wobec konieczności uzyskania zmiany pozwolenia na budowę. Sporządzono projekt budowlany zamienny obiektu w zakresie architektonicznym obejmujący obniżenie wysokości pomieszczeń, zmiany układu i przeznaczenia pomieszczeń w tym sal operacyjnych, ich wielkości i otworów drzwiowych, przebiegu korytarzy, zmiany w zakresie instalacji elektrycznej, wentylacyjnej, klimatyzacji. Zmiany powierzchni i rozmieszczenia dotyczyły ogółem ok. 90% pomieszczeń. W dniu 30 października 2012 r. Prezydent Miasta S. wydał decyzję nr (...) zmieniającą pozwolenie na budowę nr (...) z dnia 27 grudnia 2010 r. w zakresie układu funkcjonalno-zabiegowego. Prace były kontynuowane, przy czym niezbędne było wprowadzenie dalszych zmian, w tym instalacji elektrycznej, wentylacyjnej, wodno-kanalizacyjnej, układu ścian działowych i drzwi. Obłożenie ścian specjalnymi okładzinami szklanymi wymusiło złożenie zamówienia i oczekiwanie na ich wyprodukowanie, co zajęło tygodnie. Wykonawca pismem z dnia 23 kwietnia 2013 r. przekazał inwestorowi projekt aneksu do umowy wydłużający termin wykonania do dnia 31 maja 2013 r. Do zmiany umowy nie doszło. B. w dniu 29 maja 2013 r. zawiadomił inwestora o zakończeniu prac oraz gotowości do przekazania przebudowanych pomieszczeń z dniem 31 maja 2013 r. Strony w dniu 24 czerwca 2013 r. podpisały protokół odbioru końcowego i przekazania obiektów do użytku. Wykonawca wystawił dwie faktury VAT: na kwotę 463.291,26 zł (1 lipca 2013 r.) oraz na kwotę

307.523,58 zł (24 lipca 2013 r.). W dniu 24 października 2013 r. Szpital złożył Spółce oświadczenie o potrąceniu kwoty 761 804,26 zł tytułem kary umownej. Inwestor nie kwestionował w toku postępowania wysokości wynagrodzenia i jego uiszczenia w obniżonej wysokości.

Sąd pierwszej instancji dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu budownictwa, projektowania i realizacji instalacji elektrycznych na okoliczność poprawności i zupełności dokumentacji projektowej załączonej do pierwotnego pozwolenia na budowę dla spornej inwestycji, rodzaju i zakresu zmian wprowadzonych przez powoda do pierwotnej dokumentacji projektowej oraz do projektu zamiennego, ich znaczenia z punktu widzenia czasu niezbędnego do zakończenia robót budowlanych. Z treści opinii biegłego A. K. wynika, że dzień 1 maja 2013 r. był terminem technologicznie uzasadnionym do zakończenia przez pozwanego robót budowlanych z uwzględnieniem zmian wprowadzonych przez powoda. Sąd Apelacyjny uzupełniając wysłuchał biegłego i uznał, że opinia była sporządzona w sposób nazbyt rozbudowany, ale została doprecyzowana i stanowi dowód wystarczający dla rozstrzygnięcia. Wskazał ponadto, że Szpital wnioskował o jej odrzucenie w całości, ale nie zgłosił wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że obciążenie B. karą umowną w kwocie 791 039,89 zł za zwłokę w terminie wykonania umowy na podstawie § 11 ust. 1 pkt 1 umowy było bezpodstawne, gdyż wprawdzie doszło do opóźnienia w wykonaniu umowy, ale w następstwie okoliczności, za które wykonawca nie ponosi odpowiedzialności (art. 484 § 1 zd. 1 k.c. w zw. z art. 471 zd. 2 k.c.). Nieterminowe wykonanie prac było niezawinione przez wykonawcę. Bardzo znaczny zakres zmian przedmiotu umowy, wydłużających czas trwania robót, wynikał ze zmiany koncepcji, projektu i pozwolenia na budowę oraz był między stronami uzgodniony i bezsporny. Szpital nie kwestionował wezwania do wskazania kolejnego terminu odbioru prac, ani odmowy podpisania aneksu przedłużającego termin do dnia 31 maja 2013 r. Skarżący odebrał wykonane prace i nie kwestionował ich jakości, stąd wykonawcy przysługiwało wynagrodzenie w pełnej wysokości, a wierzytelność przedstawiona do potrącenia nie istniała. Podstawę prawną zasądzenia stanowił

art. 647 k.c. w zw. z art. 487 k.c. i art. 471 k.c. w zw. z § 4 ust. 1 pkt 5 w zw. z § 9 umowy.

Szpital wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w całości. Wnosząc o jego uchylenie i przekazanie Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). W ramach tej podstawy wskazał na uchybienie art. 286 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. drugie k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., poprzez jego niezastosowanie, co wyrażało się w niedopuszczeniu przez Sąd z urzędu dowodu z opinii innego biegłego, w sytuacji gdy w sprawie istniały znaczące wątpliwości, wymagające wiedzy specjalnej, których nie był w stanie wyjaśnić biegły powołany w sprawie oraz art. 285 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez wydanie orzeczenia na podstawie opinii biegłego nie zawierającej uzasadnienia.

Sąd Najwyższy zważył:

Naruszenie przepisów prawa procesowego tylko wówczas może stanowić skuteczną podstawę kasacyjną, gdy wykazany zostanie jego wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Oznacza to nie tylko, że dane uchybienia bezpośrednio lub pośrednio miały lub mogły mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy ale i że były tego rodzaju lub wystąpiły w takim natężeniu, że ukształtowały lub mogły ukształtować treść zaskarżonego orzeczenia. Naruszone przepisy muszą mieć ponadto charakter istotny. Wymogom takim nie odpowiadają zarzuty wskazane przez skarżącego w ramach powołanej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Zarzut naruszenia art. 285 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez wydanie orzeczenia na podstawie opinii biegłego nie zawierającej uzasadnienia jest chybiony i nie znajduje oparcia w stanie faktycznym. Jak wynika z akt sprawy biegły A.K. w formie pisemnej złożył opinię podstawową (k. 1010-1138) i uzupełniającą (k. 1218-1224) oraz na rozprawie przed Sądami obu instancji w formie ustnej (k. 1243-1244). Opinia ta była nadmiernie rozbudowana w części opisowej, częściowo powielala dane zawarte w dokumentach przedstawionych Sądowi przez strony, niemniej precyzyjnie wskazywała zakres zmian i pracochłonności prac stanowiących przyczynę wydłużenia terminu wykonywania robót. Opinia biegłego ma na celu ułatwienie,

w zakresie wyznaczonym przez sąd, oceny zebranego materiału przez osobę dysponującą odpowiednią wiedzą fachową i doświadczeniem zawodowym, gdy potrzebne są do tego wiadomości specjalne. Zadanie to zostało zrealizowane w stopniu wystarczającym dla rozstrzygnięcia istoty wątpliwości, sprowadzających się do tego, czy przedmiotowy zakres zmian robót budowlanych w świetle kryteriów obiektywnych umożliwia wykonanie umowy w przewidzianym terminie. Zakres przedstawionej opinii odpowiadał zleceniu Sądu, a jej uzasadnienie pozwoliło na sprawdzenie toku rozumowania biegłego i prawidłowości wyciągniętych wniosków oraz umożliwiało zajęcie stanowiska w tym przedmiocie przez strony, zarówno w formie pisemnej jak i w toku wysłuchania na rozprawie. Przypomnieć należy, że opinia biegłego stanowi środek dowodowy, podlegający ocenie na podstawie kryteriów przewidzianych w art. 233 § 1 k.p.c., ale czynienie ustaleń stanowi wyłączną prerogatywę Sądu. Nie można nie dostrzec, że skarżący stawiając ten zarzut w istocie zmierza do obejścia ograniczeń kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym. Nie obejmuje ona rozstrzygania sporów dotyczących prawidłowości ustalenia stanu faktycznego i oceny dowodów wobec związania podstawą faktyczną rozstrzygnięcia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Art. 398³ § 3 k.p.c. ponadto wprost wyłącza jako podstawę skargi kasacyjnej zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

Nie jest uzasadniony także zarzut naruszenia poprzez niezastosowanie art. 286 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. drugie k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., którego upatruje skarżący w niedopuszczeniu z urzędu przez Sąd drugiej instancji dowodu z opinii innego biegłego, w sytuacji gdy – jego zdaniem – nadal istniały znaczące wątpliwości, wymagające wiedzy specjalnej. Jak wielokrotnie wskazywano w orzecznictwie, sąd ma obowiązek dopuszczenia dowodu z opinii dalszych biegłych, jeżeli zachodzi taka potrzeba, w szczególności przeprowadzona już opinia zawiera istotne luki, jest nieprzekonująca, niekompletna, pomija lub wadliwie przedstawia okoliczności, nie odpowiada tezie dowodowej, jest niejasna, nienależycie uzasadniona lub nieweryfikowalna (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 262/15, nie publ.). Przeprowadzenie dowodu z urzędu stanowi wyjątek od zasady kontrydiktoryjności i z reguły jest korzystne tylko dla jednej ze stron, co może doprowadzić

do naruszenia naczelných zasad procesu cywilnego, takich jak zasada kontradyktoryjności, równości i zaufania do sądu. Z tych przyczyn czynność taka może być usprawiedliwiona tylko wówczas, gdy zachodzą szczególne okoliczności, a dopuszczany dowód jest jedynym sposobem zapobieżenia niebezpieczeństwu oczywiście nieprawidłowego rozstrzygnięcia sprawy (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 175/00, z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 295/12, z dnia 11 grudnia 2015 r., III CSK 23/15, z dnia 13 stycznia 2016 r., II CSK 131/15, z dnia 9 marca 2016 r., II CSK 248/15, z dnia 17 stycznia 2017 r., IV CSK 54/16). Przedstawione przesłanki nie zachodziły w sprawie, zatem dopuszczenie dowodu z urzędu byłoby nieuzasadnione. Podkreślić ponadto należy, że Szpital, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, nie wykorzystał przysługujących mu uprawnień procesowych, gdyż nie złożył wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, a zarzuty co dotychczasowej opinii ograniczył do wniosku o jej pominięcie. Konsekwencje zaniechań i błędnej taktyki procesowej strony nie mogą być usuwane poprzez postawienie zarzutu uchybienia dyspozycji art. 286 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. drugie k.p.c. w braku podstawy do jego zastosowania.

W tym stanie rzeczy w braku uzasadnionych podstaw skarga kasacyjna podlega oddaleniu (art. 398¹⁴ § 1 k.p.c.).

as]

aj